

Succes stadsregio's reden voor herziening 'Huis van Thorbecke'

Een commissie onder leiding van Ed Nijpels deed op initiatief van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten onderzoek naar het functioneren van de zogenaamde stadsregio's, de stedelijke gebieden rondom Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Eindhoven, Arnhem-Nijmegen, Twente en Parkstad Limburg. De conclusie van Nijpels c.s.: de stadsregio's functioneren uitstekend, niets aan doen.

Nederland is in de afgelopen eeuw in veel opzichten veranderd. Denk aan de bevolkingsgroei, de toegenomen mobiliteit en de uitbreiding van de stedelijke gebieden. Die veranderingen hebben echter nooit geleid tot aanpassing van het openbaar bestuur. Al sinds Thorbecke is Nederland ingedeeld in drie bestuurslagen: Rijk, Provincies en gemeenten. Het openbaar bestuur uit de negentiende eeuw moet de problemen aanpakken van de eenentwintigste eeuw – en dat kraakt aan alle kanten.

Dat er in al die jaren niets is veranderd, is overigens niet helemaal waar. In de grote steden zijn deelgemeenten (Rotterdam) of stadsdelen (Amsterdam) ingesteld omdat de bestuurlijke schaal in deze steden te groot werd. Aan de andere kant zijn de stadsregio's ingesteld om problemen die de gemeentegrenzen juist overschrijden aan te pakken. Op andere plekken zijn bovengemeentelijke samenwerkingsverbanden ontstaan. We hadden al Waterschappen. Daar kwamen politieregio's bij. En later de veiligheidsregio's. Sluipenderwijs, en zonder de fundamenten van het 'Huis van Thorbecke' aan te tasten, kwamen er zo toch bestuurslagen en –vormen bij. Voor de burgers werd het er allemaal niet helderder op.

De discussie over de noodzaak en wenselijkheid om het openbaar bestuur bij de tijd te brengen is al bijna vijftig jaar oud en in al die tijd is er niks veranderd. Het ontbreekt in de Nederlandse politiek structureel aan consensus op dit gebied. Dat beseft de commissie-Nijpels ook en zij waarschuwt in haar rapport dan ook voor een 'structuurdiscussie'. De commissie durft die discussie blijkbaar niet te entameren, want ze doet geen heldere aanbeveling om de succesformule van de stadsregio's ook in de rest van Nederland in te voeren.

Een gemiste kans. De commissie geeft immers zelf al wel een (zij het bescheiden) voorzetje: "De meerwaarde van de stadsregionale samenwerking wordt door alle relevante en betrokken partijen onderschreven", zo is in het commissierapport te lezen. En: "De succesvolle bestuursvorm van de stadsregio's kan ook voor andere regio's veel voordelen bieden. De constructie dient dan ook verder versterkt en uitgebouwd te worden."

Nu er voor het eerst sinds decennia op noemenswaardige schaal is geëxperimenteerd met een nieuwe bestuurslaag en dit experiment ook nog eens een succes is gebleken, is het moment daar om nu eindelijk eens door te pakken en groot onderhoud te plegen aan het 'Huis van Thorbecke'. Slopen en opnieuw opbouwen is niet nodig, aanpassen aan eisen van de moderne tijd wel.

Laat de Tweede Kamer het bescheiden advies van de commissie-Nijpels onmiddellijk overnemen en het idee van de stadsregio's ook in de rest van Nederland toepassen. Die nieuwe Regio's (het adjectief stads- kan vervallen) kunnen wat betreft omvang aansluiten op de bestaande vijftientig politieregio's. Op die manier wordt een bestuurslaag gecreëerd die qua omvang veel beter dan de huidige Provincies toegesneden is op het aanpakken van bovengemeentelijke vraagstukken, zoals ruimtelijke ordening, veiligheid, milieu en verkeer.

Schaf tegelijkertijd de Provincies af. Vier bestuurslagen is echt teveel voor een relatief klein land als Nederland. Maak de Regio's ook verantwoordelijk voor het waterbeheer. De Waterschappen, Nederlands minst geliefde bestuursvorm, worden hiermee overbodig. Zodoende komt er een einde aan de wirwar aan bestuurlijke indelingen. In het 'gerenoveerde Huis van Thorbecke' (Rijk – Regio's – gemeenten) kan een heldere verdeling van taken en bevoegdheden worden gerealiseerd. Dit vergroot de doorzichtigheid, bevordert de verbinding met de bevolking en draagt daardoor bij aan het democratisch draagvlak.

En als we dan toch bezig zijn, hervorm dan tegelijkertijd de Eerste Kamer. Deze wordt nu gekozen door de leden van Provinciale Staten. Een getrapte vertegenwoordiging, waardoor de '*chambre de réflexion*' geen eigen democratische legitimatie heeft. Maak van de Eerste Kamer een Senaat naar

Amerikaans model, waarin de Regio's vertegenwoordigd worden door (ongeacht de bevolkingsomvang) twee rechtstreeks door de bevolking in de Regio gekozen senatoren. Zo wordt een evenwichtige behartiging van de belangen van de regio's bij de landelijke besluitvorming gegarandeerd.

Al té lang wordt herziening van de drie bestuurslagen in Nederland tegengehouden. De zittende macht wil immers geen macht afstaan. Maar het kán wel: in Amsterdam gaat binnenkort de bestuurlijke indeling van de stad op de schop. Van de veertien stadsdelen blijven er zeven over. De bestuurskracht van de nieuwe stadsdelen zal groter zijn en de nieuwe indeling zal naar verwachting ook tot efficiencywinst leiden. Wat in Amsterdam kan, kan ook in de rest van Nederland. Voor sommige bestuurders zal het misschien even slikken zijn, het zij zo. Het bestuur is er voor de samenleving en niet andersom.

Het huidige kabinet van CDA, PvdA en CU heeft een moratorium ingesteld voor welke bestuurlijke vernieuwing dan ook. Minister Ter Horst van Binnenlandse Zaken heeft desondanks wèl oog voor de noodzakelijke vernieuwing van het openbaar bestuur. Op het jaarcongres 2009 van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten sprak de Minister de hoop uit dat hier in het volgende Regeerakkoord wel ruimte voor is: 'Dat is hét moment om besluiten te nemen over eventuele aanpassing van structuur, rollen en verantwoordelijkheden', aldus Ter Horst.

Laten we hopen dat dit onderwerp inderdaad een rol gaat spelen in de verkiezingscampagnes in 2011 en de daarop volgende kabinetsformatie. Niet om de burgers te vermoeien met de zoveelste discussie over bestuurlijke vernieuwing of hoop te geven op hervormingen waar al decennia niets van terecht komt, maar om aan te geven dat de onvrede van burgers over de wijze waarop het openbaar bestuur functioneert, door de volksvertegenwoordiging wordt gehoord. Het aanpassen van het openbaar bestuur op de wensen en eisen die de moderne samenleving en haar burgers stellen, is een effectief tegenwicht tegen het toenemende populistische geklaag dat het politieke debat vandaag de dag – helaas – domineert.

Menno van der Land

Politicooloog en initiatiefnemer van www.vrijzinnig-democraten.nl